

ครูช่างศิลปหัตถกรรม

นางอารีย์ ชุนทน

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ

จังหวัดนครศรีธรรมราช

“ ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาตินับเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น
เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษ และถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง
ทำให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์จนสามารถสร้างอาชีพได้
ก่อเกิดเป็นความรัก ความหวงแหน
และเรียนรู้ที่จะอนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ให้คงอยู่ต่อไป ”

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ

ผ้าย้อมสีธรรมชาติ คือ ผ้าที่ย้อมให้เกิดสีสันทันด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติโดยกรรมวิธีสกัดสีที่ปราศจากสารเคมีจากพืชที่มีในท้องถิ่น เช่น ใบมังคุด ใบหูกวาง เปลือกทุเรียน ฝักสะตอ แก่นขนุน ครั่งและคราม เป็นต้น เป็นวิธีการสร้างสีสันทันผ้าที่มีมาแต่โบราณ และยังสามารถพบเห็นได้ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย

บ้านศรีวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ และผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ เป็นสินค้าขึ้นชื่อประจำจังหวัด ด้วยความที่หมู่บ้านเป็นป่าต้นน้ำและมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ และด้วยเหตุที่เคยเกิดภัยธรรมชาติทั้งอุทกภัยและสภาวะภัยแล้งอย่างหนัก จึงทำให้ชาวบ้านที่เคยยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเริ่มมองหาอาชีพเสริมทดแทน จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการรื้อฟื้นภูมิปัญญาการย้อมผ้าสีธรรมชาติที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษให้กลับมาอยู่คู่บ้านศรีวังอีกครั้ง

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นางอารีย์ ชุนทน เกิดและเติบโตมาในหมู่บ้านศรีวัง และถือเป็นแกนนำหลักในการรื้อฟื้นการย้อมผ้าจากวัสดุ ซึ่งให้สีธรรมชาติ ภูมิปัญญาที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่หายไป ให้กลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้ง ศึกษาค้นคว้าวิธีการย้อมผ้า ให้เกิดสีสันทันทั้งการเรียนรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน รวมถึงศึกษาทดลองด้วยตนเองด้วยการนำพืชหลากหลายชนิดที่พบได้ในท้องถิ่น เช่น ใบหูกวาง ใบมังคุด ใบเพกา เปลือกทุเรียน ฝักสะตอ แก่นขนุน เป็นต้น มาต้มให้เกิดเป็นน้ำสีและนำผ้าลงไปย้อมให้เกิดเป็นสีสันทันที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า ด้วยการมัดลายที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ทำขึ้นสำหรับไว้ใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

เมื่อมีความรู้ความชำนาญในการย้อมผ้าและทำผ้ามัดย้อมด้วยสีธรรมชาติแล้ว นางอารีย์พยายามหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาพัฒนาผลงานของตนเองให้ดียิ่งขึ้น และจากผลสำเร็จดังกล่าวทำให้ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของนางอารีย์มีลวดลายที่สวยงาม สีสดคงทน จนได้รับการตอบรับที่ดีจากลูกค้าและสามารถจำหน่ายได้มากขึ้น จนทำให้นางอารีย์จัดตั้ง “กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติศรีวัง” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนและให้คนในชุมชนช่วยกันสืบสานงานแขนงนี้เรื่อยมา นับเป็นเวลากว่า 23 ปี มาแล้ว

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ลายปลา

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ลายดาวเรือง

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

นางอารีย์ ถือเป็นหนึ่งในผู้ที่มีทักษะฝีมือและความชำนาญด้านการสร้างสรรค์ “ผ้าย้อมสีธรรมชาติ” และ “ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ” ในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการทำนางอารีย์ได้ลงมือศึกษาค้นคว้าด้วยการลองผิดลองถูก ประกอบกับได้รับความรู้โดยตรงจากผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นที่ได้สืบทอดต่อกันมา จากรุ่นสู่รุ่น ด้วยการนำพืชที่หาได้ในท้องถิ่นมาต้มสกัดให้เกิดเป็นสีสันท่าง ๆ เช่น ไม้หลุมพองให้สีน้ำตาลอ่อน ผักสะตอให้สีเทา ใบมังคุดให้สีชมพู เปลือกลูกเนียงให้สีน้ำตาลเข้ม ใบหูกวางให้สีเขียวอมเหลือง ใบเพกาให้สีเขียวเข้ม และแก่นขนุนให้สีเหลือง เป็นต้น จนได้ผ้าย้อมสีธรรมชาติที่มีคุณภาพ สีเข้มและติดคงทนด้วยขั้นตอนการย้อมแบบดั้งเดิมที่สืบทอดต่อกันมา

ส่วนการมัดย้อมให้เกิดลวดลายด้วยภูมิปัญญาของชาวศรีวิชัย คือ การพับผ้าด้วยหนังยางนำมามัดเข้ากับไม้ไผ่เหลาเป็นซี่ขนาดเล็ก ซึ่งมีวิธีพับผ้าให้เกิดลวดลายต่าง ๆ นางอารีย์ สามารถมัดลวดลายด้วยความชำนาญโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดจุดช่องไฟไว้ก่อน หลังจากมัดให้เกิดลวดลายตามที่ต้องการแล้ว จึงจะนำผ้าไปย้อมสีธรรมชาติที่เตรียมไว้เพื่อให้เกิดลวดลายอีกครั้งหนึ่ง ด้วยประสบการณ์และความชำนาญในการมัดย้อมของนางอารีย์ ที่มีความโดดเด่นกว่าช่างฝีมือคนอื่น ๆ ทำให้ลวดลายที่มัดมีระยะห่างที่เท่ากันตลอดทั้งผืน ลวดลายบนผืนผ้าจึงปรากฏเป็นลวดลายที่สวยงาม คมชัดตามต้องการ

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เอกลักษณ์ผลงานที่มีความโดดเด่นของผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติฝีมือนางอารีย์ คือ ลวดลายการมัดย้อมที่มีมากถึง 1,000 กว่ารูปแบบ เช่น ลายบัวแจ็ก ลายใบพัดสิงห์โต ลายใบเฟิร์น ลายซากุระ ลายปลา ลายผีเสื้อคู่ เป็นต้น เป็นลวดลายที่เห็นแล้วจะทราบทันทีว่าเป็นผลงานการมัดย้อมของบ้านศรีวัง ประกอบกับผ้าย้อมโทนสีเย็น ไม่ฉูดฉาด มีความคงทนของสีที่ย้อมจากวัตถุดิบธรรมชาติ สีไม่ตกตลอดอายุการใช้งาน ด้วยเทคนิคการล้างผ้าด้วยด่างซีเถ้าที่ทำให้สีไม่ตกเมื่อนำไปซักทำความสะอาด

นอกเหนือจากการย้อมสีธรรมชาติแล้ว อีกหนึ่งเอกลักษณ์ที่โดดเด่นฝีมือของนางอารีย์ คือ การทำลวดลายมัดย้อมด้วยไม้ไผ่ ให้เกิดความสวยงามด้วยความชำนาญ ช่องว่างลวดลายแต่ละลายห่างกันพอดี ผ้ามัดย้อมจึงมีลวดลายเท่ากันตลอดทั้งผืน เกิดเป็นเอกลักษณ์และสีสันของผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติที่โดดเด่นสวยงามไม่เหมือนใคร

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ลายดอกกล้วยไม้

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ลายมงกุฎดอกไม้สาม

ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ ลายใบเฟิร์น

ผ้าพันคอ ลายดาวเรือง

หมอนอิง ลายดอกมะขาม

หมอนอิง ลายดอกมะขาม

หมอนอิง ลายลมหมุนและลายช่อเบญจมาศ

กระเป๋า ลายมงกุฎและลายดาวเรือง

กระเป๋า ลายมงกุฎ

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

ในวันนี้ “ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ” ภูมิปัญญาที่อยู่คู่ชาวบ้านมาตั้งแต่อดีต และยังคงสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่ได้เป็นที่รู้จักแค่ในประเทศ แต่ยังคงได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคในต่างประเทศด้วย ปัจจุบันนางอารีย์ยังคงทำงานด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และพัฒนารูปแบบสีเส้นให้มีความน่าสนใจอยู่เสมอ โดยยังคงจุดเด่นในการผลิตด้วยกรรมวิธีธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นล้วนปราศจากสารพิษ ด้วยอุดมการณ์ที่ยึดมั่นกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์นางอารีย์พัฒนาจากผ้าผืนสู่การตัดเย็บให้เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่หลากหลาย และมีรูปแบบที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น เช่น ผ้าพันคอ หมวก กระเป๋า เสื้อผ้า เป็นต้น ซึ่งได้รับการตอบรับจากผู้สนใจและนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

การถ่ายทอดความรู้การย้อมสีธรรมชาติ และการมัดย้อมสีธรรมชาติ นางอารีย์ให้ความสำคัญต่อถ่ายทอดเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติให้แก่เยาวชน และผู้ที่สนใจให้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

